

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 376.64

DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.39-13>

ВИКЛИКИ ДЛЯ ДИТЯЧИХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗАКЛАДІВ В УКРАЇНІ У ПЕРІОД ВІЙНИ

CHALLENGES FOR CHILDREN'S INSTITUTIONS IN UKRAINE DURING THE WAR

Дідківська О.Г.

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи
Національної академії наук України

Горемикіна Ю.В.

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи
Національної академії наук України

Didkivska Olena, Horemykina Yuliia

Ptoukha Institute for Demography and Social Studies
of the National Academy of Sciences of Ukraine

У сучасних воєнних умовах тематика становища дітей в інституціях України є надзвичайно актуальною. По-перше, попри наявність протягом останнього десятиріччя значних позитивних результатів політики деінституалізації у вигляді зростання кількості дітей, влаштованих у сімейні форми виховання, велика їх кількість продовжує залишатись в інституціях. Крім того, через війну в Україні тисячі дітей залишаються сиротами, втрачають зв'язок із рідними та потрапляють у складні життєві обставини. Війна фактично руйнує право дітей на дитинство, знищує їхню звичну картину життя, завдає непоправної шкоди їхньому фізичному і психічному здоров'ю. Держава і громадськість зустрілись з новим завданням – забезпечення безпеки та благополуччя дітей під час бойових дій. У статті розглянуто досвід перших місяців спільної роботи державного та недержавного секторів у забезпеченні безпеки та благополуччя дітей в інституціях. Авторами виділено 2 ключові виклики для дитячих інституцій, які виникли за період війни: необхідність евакуації багатьох закладів та забезпечення функціонування цих закладів в умовах війни. Розглянуто базові сценарії евакуації дітей та зміни у роботі інституцій для дітей під час війни.

Ключові слова: дитячі інституційні заклади, евакуація, громадянське суспільство, виклики для дитячих інституцій в Україні, вихованці дитячих інституцій, благополуччя дітей.

In modern conditions of war, the question of situation for children in the institutions of Ukraine is extremely relevant. First, despite the presence of significant positive results of the deinstitutionalization policy in the form of an increase in the number of children placed in family forms of upbringing over the last decade, a large number of children continue to live in institutions. In addition, due to the war in Ukraine, thousands of children have become orphans or have lost their contact with relatives and have found themselves in difficult life circumstances. War actually destroys children's right to childhood and their usual picture of life, causes irreparable damage to their physical and mental health. The state and the public faced a new task, which is ensuring children's safety and well-being during hostilities. The article examines the experience of the first months of joint work of the state and non-state sectors in ensuring children's safety and well-being in institutions. The authors highlight 2 key challenges for children's institutions that have been arising during the war: the need to evacuate many institutions and ensure the functioning of these institutions in wartime conditions. Therefore, the basic scenarios of evacuation of children and changes in the work of institutions for children during the war are considered. Undoubtedly, the issue of evacuating children from combat zones and ensuring proper conditions for living, education, and psychological rehabilitation

is a priority for the state. The scenarios for the evacuation of children were quite different, but their success was actually determined by the level of interaction between the local authorities, the management of institutions and representatives of civil society. In general, three main directions of evacuation of children in institutional institutions can be distinguished: evacuation to other regions of Ukraine, evacuation outside Ukraine, return to the family. As for the changes in the work of children's institutional institutions in Ukraine during the war, the following categories of institutions are tentatively distinguished: 1) institutions that were evacuated within the borders of Ukraine or some of the pupils of which were returned to their families, 2) institutions that were evacuated abroad of Ukraine, 3) institutions that were not evacuated and hosted children and staff from evacuated institutions, 4) institutions that were not evacuated and did not accept children from other institutions.

Keywords: children's institutions, evacuation, civil society, challenges for children's institutions in Ukraine, fosterlings of children's institutions, children's well-being.

Постановка проблеми. Станом на 24 лютого 2022 року, в Україні налічувалось 722 заклади інституційного догляду і виховання дітей комунальної та приватної форми власності, в яких навчалось та виховувалось 104729 дітей. З загальної кількості вихованців інституційних закладів 56658 дітей отримували тільки освітні послуги, щоденно повертаючись до своїх батьків, а 48071 дитина перебувала в цих закладах цілодобово, з них 4584 дитини мали статус дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування.

Комунальні заклади знаходяться у підпорядкування 3 галузевих структур, зокрема:

- освіти (515 закладів, в яких перебуває цілодобово 40727 дітей);
- соціального захисту (137 закладів, 4287 дітей);
- охорони здоров'я (37 закладів, в яких 2294 дітей).

Інституційний догляд здійснюють також 33 приватні заклади, в яких перебувало 763 дитини [1].

Після початку повномасштабного вторгнення інституційні заклади для дітей в Україні зустрілись з двома основними викликами: по-перше необхідність евакуації багатьох закладів, що вимагало високого рівня координації між усіма міністерствами, у підпорядкуванні яких знаходились інституції, місцевою владою та волонтерами, по-друге – забезпечення функціонування цих закладів в умовах війни, що означає продовження надання дітям послуг закладів, акумуляцію державних та недержавних ресурсів для створення безпечного середовища для дітей в інституціях та здатність керівництва закладів правильно ними розпорядитись. Кожний з цих викликів потребує детального аналізу, який сприятиме підвищенню ефективності державної політики щодо дитячих інституцій.

Постановка завдання. У зв'язку з викладеним вище метою статті є вивчення специфіки основних викликів для дитячих інституцій в Україні та досвіду держави у протистоянні цим викликам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціальний захист дітей – проблема міждисциплінарного характеру, об'єкт якої перебуває у центрі уваги дослідників різних наук: соціальної економіки, права, педагогіки. Значну роль

у розвитку тематики відіграли праці дослідників: Тілікіної Н.В., Аксьонової С.Ю., Курило І.О., Бессонова Т.І., Бех І.Д., Волинець Л.С., Кременя В.Г., Оржеховська В.М., Сисоєва С.О., Лактіонова Г.М., Міщик Л.І., Ничкало Н.Г., Сухомлинської О.В., Харченко С.Я. та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас, зважаючи на унікальність ситуації розгортання військових дій в Україні, не існує комплексних досліджень, присвячених викликам для дитячих інституцій під час війни. Важливі аспекти пов'язані з даними викликами досліджено в звіті Unicef [1].

Виклад основного матеріалу дослідження. Усі діти потребують, в першу чергу, безпечного місця проживання та забезпечення базових потреб, таких як їжа, чистий одяг, можливість навчатися й розвиватися, за потреби необхідні ліки і т.д. Забезпечення цих потреб часто стає неможливим на територіях, де ведуться активні бойові дії, отже значна частина дитячих інституційних закладів змушена була долати перший з наведених викликів шляхом евакуації.

Евакуація. Для забезпечення евакуації дітей, у тому числі і дітей в інституціях уряд України прийняв рішення створити Координаційний штаб із захисту прав дитини в умовах воєнного стану, де співпрацюють представники 11-ти міністерств, Офісу президента, Національної соціальної сервісної служби, Верховної Ради, Секретаріату Кабінету міністрів, Офісу генпрокурора, правоохоронців, рятувальників, освітнього омбудсмена й також експертів міжнародних організацій. Координаційний штаб постійно моніторить дії військових адміністрацій та органів місцевого самоврядування і закладів, де діти проживають цілодобово. Евакуювати якомога більше дітей з інтернатів та дитячих закладів різного підпорядкування й дитячих будинків сімейного типу в безпечні зони стало пріоритетним завданням штабу. Евакуація відбувається в межах України, а також за межі України в інші держави, в тому числі країни-члени Європейського Союзу. Першочергово організовували евакуацію дітей з установ, які розташовані найближче до лінії фронту. Досить часто це виявлялось надзвичайно складним завданням, оскільки бойові дії відбувалися одразу в декількох напрямках одночасно, а значна частина

території України за короткий проміжок часу була окупована. Тому зв'язок з багатьма дитячими закладами був втрачений. Наразі уже всі заклади мають зв'язок і повідомляють про свої потреби, які штаб намагається вирішити. Проте, не зважаючи на всі зусилля та відпрацювання алгоритмів з переміщення, розміщення, належного догляду за дітьми, заплановані кроки не завжди відбувалися за розробленим планом. Саме тому сценарії евакуації дітей, що знаходилися в інституціях були різні і організаторами евакуації були, як представники влади, так і благодійні фонди, і волонтери або навіть керівництво інституційних закладів. Для глибшого розуміння питання розглянемо окремі такі сценарії. Вони наочно демонструють реальний перебіг подій та досвід отриманий державою, дитячими інституціями та широким колом зацікавлених осіб.

Так наприклад, на Херсонщині працівники дитячого закладу більше місяця переховували 58 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, віком до чотирьох років у підвалі місцевої церкви [2]. В таких умовах не можливо забезпечити дітям гідні умови проживання, дотримуватись норм харчування, надавати медичні послуги. Інтенсивного бомбардування з початку війни зазнала Житомирська область, у зв'язку з цим 1500 дітей з дитячих інституційних закладів (зокрема: Житомирської ЗОШ – Інтернат І–ІІ ст. для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, Радомишльської ЗОШ-інтернат І–ІІ ст. для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, Бердичівської спеціальна ЗОШ-інтернат для розумово відсталих дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, Денишівського дитячого будинку (дошкільний) для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування та ін.) було повернуто в родини, а 72 дитини, які залишилися без батьківського піклування, були переведені до сімейних або інших закладів у сільській місцевості, які вважаються відносно безпечними [3]. Такі екстрені евакуації досить часто відбувалися без передачі особових справ дітей і це ускладнювало процес «облаштування» в нових для них закладах, оскільки працівники не володіли інформацією про особливості та потреби дітей.

Дитячі будинки Харківщини евакуювали в перші дні війни. Зокрема, дитячий будинок «Гармонія», в якому мешкало 35 дітей евакуювали директор закладу разом зі своїм чоловіком та трьома працівниками. Дорослі та діти добу їхали на захід України у плацкартному вагоні без опалення. Їх розмістили в монастирі у Івано-Франківську. Оскільки монастир не міг стати постійним місцем проживання для дітей, то керівництво «Гармонії» звернулося за допомогою до волонтерів. Волонтер Георгій Арвеладзе відгукнувся на запит дитячого будинку

«Гармонія» та допоміг вивезти дітей із ще двох дитячих будинків у Балаклії та Ізюмі. Арвеладзе і заснував благодійний фонд Dobrodeearium, який допомагає дитячим будинкам: забезпечує матеріально-технічною базою та місцем для проживання, сплачує комунальні послуги, охорону, харчування. Завдяки фонду у передмісті Чернівців був створений центр Bono Fortis. Зараз там проживає 53 дитини, якими опікується 47 працівників. Тут діти можуть гратися в VR-окулярах, переглядати фільми, купатися в басейні, вивчати англійську мову, займатися боксом, танцями. Проєкт фінансується завдяки особистим зв'язкам та друзям Арвеладзе [4].

Центр Bono Fortis – приклад евакуації дітей-сиріт, де умови проживання, догляд, розвиток дітей не погіршився, а навіть навпаки і сміливо можна стверджувати, що соціальне відторгнення, цих дітей значно мінімізується.

Варто зазначити, що у більшості випадків, дитячі заклади підпорядковані МОЗ були переміщені на території України, найчастіше в західний регіон, в уже існуючі заклади. Так, Вільшанський дитячий будинок-інтернат, що розташований на південному заході України, є будинком для 200 українських дітей з фізичними та розумовими вадами. Заклад відомий в Україні, як один із найкращих такого типу (тут виховують дітей з важкими психічними відхиленнями). Після початку повномасштабного вторгнення до цього закладу евакуювали у березні 24 дітей з інтернату на Житомирщині (з Нової Борової) та 14 діток – з Кривого Рогу. Переїзд та нові, незвичні умови проживання, незнайомі люди (персонал) – це стрес навіть для здорових дітей, а для дітей з інвалідністю – це надзвичайно важке випробування. Дітей з Житомира та Кривого Рогу розмістили в ігрових і реабілітаційних кімнатах. Тому довелося змінювати розвиваючі програми для дітей закладу, оскільки не можливо проводити було заняття в повному обсязі. Усі «гості», як їх називають персонал та мешканці інтернату мають психічні та фізичні вади, більшість із них важкі, не говорять, потребують цілодобового догляду, є лежачі, що потребують спеціальних умов, відповідно збільшилося навантаження на медперсонал і доглядальниць, вони працюють по 12 годин і мають на обслуговуванні до 15 дітей (хоча норма – це 6-8 для одного працівника). Саме тому, захисники прав дітей підкреслюють, що війна зупиняє розвиток дітей з особливими потребами [5].

До початку війни в Дарницькому дитячого будинку-інтернаті проживало 115 дітей. 24 лютого 2022 спочатку керівництвом закладу було прийнято рішення за можливості повернути дітей у родини. За декілька днів дітей в закладі залишилося 80. Евакуація решти дітей відбулась за участі КМДА та організації «Карітас». Благодійники взяли на себе

формування комфортних умов життя для дітей. Зрештою після виснажливої дороги, яка тривала майже три тижні, дітей доправили до Німеччини, і розмістились в декількох містах: Кельн, Ессен, Брілон, Варбург, Ганновер та Дортмунд [6].

Загалом можна виділити три основні напрями евакуації дітей у інституційних закладах:

- евакуація в інші регіони України;
- евакуація за межі України;
- повернення у родину.

Координаційним штабом із захисту прав дитини, проаналізовано дані щодо 702 закладів різного підпорядкування (МОЗ, МОН, Мінсоцполітики, недержавної форми власності, патронатні сім'ї, прийомні сім'ї, сім'ї опікунів, піклувальників, дитячі будинки сімейного типу (ДБСТ)), в яких цілодобово перебували діти. Відповідно до звіту Координаційного штабу, 264 заклади здійснили часткову або повну евакуацію. На території України було евакуйовано 83 заклади (дані дійсні на 16.05.2022 р.):

42 – МОН, 13 – МОЗ, 26 – Мінсоцполітики, 2 – недержавної форми власності. За кордон евакуйовали – 181 заклад: 97 – МОН, 8 – МОЗ, 63 – Мінсоцполітики і 13 – недержавної форми власності. Така інформація підлягає оновленню.

Лідерами серед країн, що приймали та приймають українських дітей є Польща, Німеччина, Австрія, Італія. Рис. 1 відображає країни, які найбільше прийняли груп українських дітей, у відсотках від усіх переміщених груп.

Серед вихованців, які перебували цілодобово в загальноосвітніх та спеціальних закладах освіти, у зв'язку з початком війни було повернуто в родини близько 24 тисяч дітей. Більшість цих дітей мають специфічні освітні потреби, які місцеві школи та батьки не мають можливості задовольнити. Фахівцями UNICEF зроблено припущення, що 13047 дітей проживали у вразливих сім'ях, які потребували підтримки. Крім того, цими ж спеціалістами були визначені їхні основні потреби (специфічні

Таблиця 1

Дані про дітей, які перебували цілодобово в закладах інституційного догляду та виховання з урахуванням їх галузевого підпорядкування

Галузеве підпорядкування	Кількість інституційних закладів	Загальна чисельність дітей на цілодобовому перебуванні до 24.02.2022 р.	З них, у зв'язку з початком війни:			
			повернуто до батьків / законних представників	перебувають в закладі за постійним місцем перебування	переміщені (евакуйовані) в межах України	переміщені (евакуйовані) за кордон
МОН	515	40727	37929	704	334	1735
МСП	137	4287	699	1236	726	1663
МОЗ	37	2294	178	1115	539	431
Приватні	33	763	76	214	12	467
Всього	722	48071	38882	3269	1611	4296

Джерело: [1]

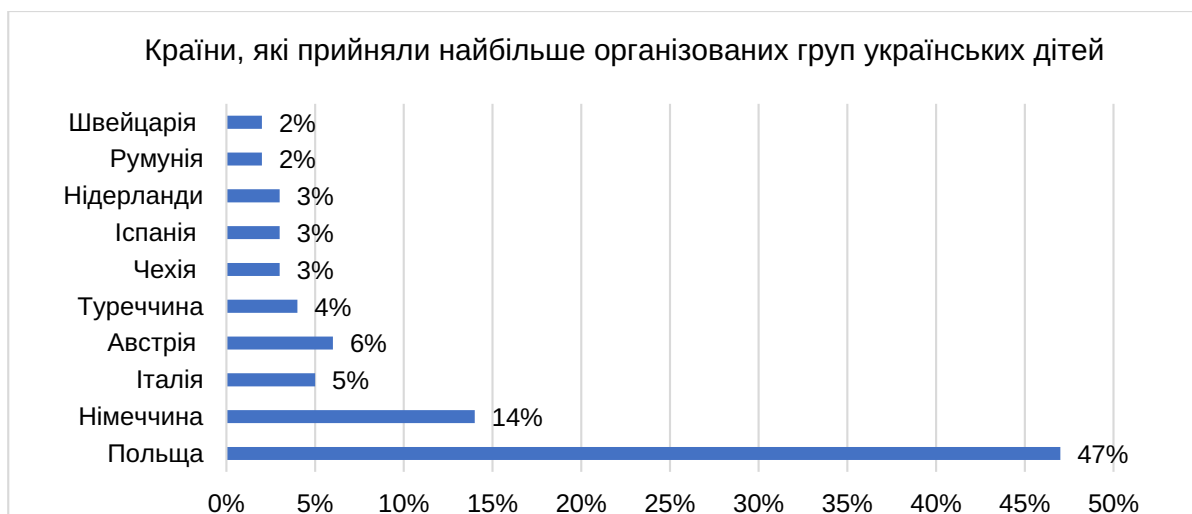


Рис. 1. Країни, які прийняли найбільше організованих груп українських дітей

Джерело: [5]

фізіологічні, пов'язані зі станом здоров'я та розвитком; потреба безпеки – забезпечення дитини особистою територією, довірливі стосунки з батьками чи юридичними представниками). Списки дітей із зазначенням потреб були передані службам у справах дітей за місцем їхнього проживання для більш детального вивчення ситуації та надання соціальної підтримки та гуманітарної допомоги. 1051 дитина була визначена експертами як така, що проживає у сім'ї, яка перебуває у складних життєвих обставинах. Термінових та негайних дій щодо захисту перебували 126 дітей, батьки чи законні представники яких нехтують потребами дітей, є ризики щодо жорстокого поводження з ними. Повна інформація щодо цих дітей надана місцевим та обласним службам у справах дітей. Контроль за здійсненням заходів із захисту цих дітей забезпечує соціальна служба [1].

З початку війни діти, які перебували в закладах інституційного догляду та виховання цілодобово, у більшості випадків (80,9%) були повернуті батькам чи законним представникам; 1611 (3,4%) дітей у супроводі працівників цих закладів були переміщені в більш безпечні регіони України; 4296 (8,9%) евакуйовані за кордон; 3269 (6,8%) дітей залишилися в закладах за місцем їхнього постійного перебування (див. табл. 1).

Необхідно наголосили на то тому, що успішна евакуація сама по собі не є гарантією забезпечення потреб дітей в інституціях, часто вона ставала лише початком нового життя дитини з усіма його труднощами і перевагами. Саме тому не лише евакуація, але й робота інституційних закладів для дітей повинна залишатись у фокусі державної соціальної політики.

Забезпечення функціонування інституцій для дітей в умовах війни. Безперечно більшість дитячих інституційних закладів за період війни зазнали помітних змін у своїй роботі, а функціонування деяких взагалі опинилось під питанням. Умовно можна виділити такі категорії дитячих інституцій відповідно до змін у їхній роботі: 1) інституції, які були евакуйовані в межах України або частина вихованців яких була повернута у родину, 2) інституції, які були евакуйовані за межі України, 3) інституції, які не були евакуйовані та приймали дітей і персонал з евакуйованих закладів, 4) інституції, які не були евакуйовані та не приймали дітей з інших закладів.

За постійним місцем знаходження продовжують функціонувати 125 закладів, розташованих в умовно безпечних регіонах: Львівська область – 17 закладів; Закарпатська – 10 закладів; Тернопільська – 10 закладів; Івано-Франківська – 5 закладів; Черкаська – 7 закладів; Хмельницька – 4 заклади; Чернівецька – 4 заклади. Загальна кількість дітей в цих закладах – 3269, зокрема в 44 закладах системи

освіти – 704 дитини; у 18 будинках дитини системи охорони здоров'я – 1056 дітей; у лікарнях – 59 дітей, у 53 закладах соціального захисту – 1236 дітей, у 10 приватних закладах – 214 дітей [1].

Частина дитячих інституційних закладів розташована у прикордонних областях: в Чернігівській області – 12 закладів, в яких 282 дитини; в Сумській області – 8 закладів, в яких 112 дітей; в окупованій Херсонській області – 3 заклади, в яких 138 дітей (обласний будинок дитини (57 дітей), Олешківський дитячий будинок-інтернат (74 дитини), Херсонський обласний центр соціально-психологічної реабілітації – 7 дітей); у Харківській області – 1 заклад, в якому 53 дитини; в Одеській області – 5 закладів, в яких перебуває 196 дітей, в окупованій Донецькій області – 3 дітей залишилися у 2 закладах (інформація дійсна на 01.07.2022 р.) [1]. Територіальне розташування дітей в постійно діючих на території України інституційних дитячих закладах відображає рис. 2.

Складною ситуація з забезпеченням належного функціонування залишається у першій та третій категорії дитячих інституцій. Одним закладам довелось залишити своє постійне місце знаходження і фактично використовувати ресурси інших аналогічних закладів, а тим у свою чергу – поступитись комфортом своїх вихованців. У таких умовах одразу постає питання про реальну можливість забезпечення потреб усіх вихованців починаючи від наявності достатнього простору до організації освітнього процесу. На жаль, в даний момент відсутні дослідження, які б детально розкривали цю проблему.

Іншим питанням, що завжди зберігало свою актуальність для роботи дитячих інституційних закладів є їхнє фінансування. Навіть у довоєнний період воно звучало досить гостро. Для підвищення ефективності фінансування у державі застосовувався принцип «гроші ходять за дитиною». Разом з цим, постає необхідність перегляду розмірів фінансування залежно від того, у якій саме ситуації опинилась конкретна дитина в інституції внаслідок війни, тобто у низці випадків існує потреба у збільшенні закріплених за дитиною коштів в той час як бюджет країни обтяжений значною кількістю інших життєво важливих видатків.

Саме тому перспективними шляхом для забезпечення належного функціонування дитячих інституційних закладів є поглиблення співпраці конкретних закладів як з великими міжнародними організаціями, зокрема UNICEF, так і з іншими недержавними чи комерційними організаціями, які мають змогу стати фінансовими донорами або допомогти надати іншу допомогу. Посередниками у такій співпраці могли б стати Міністерство освіти, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство соціальної політики або місцева влада.

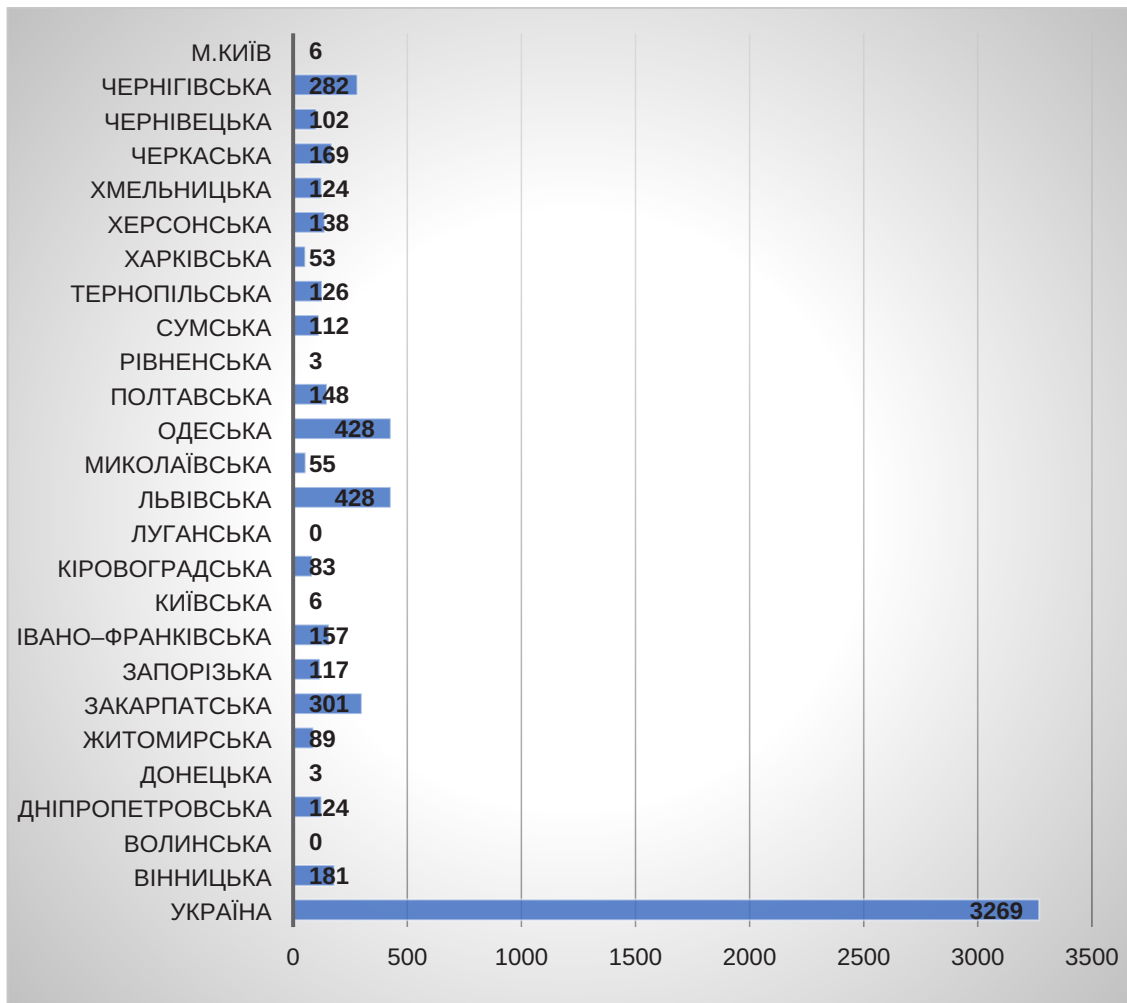


Рис. 2. Кількість дітей у закладах, які продовжують діяти цілодобово (станом на 1.07.2022 р.)

Джерело: [1]

Висновки. Україна одержала унікальний досвід у протистоянні викликам для дитячих інституцій під час війни. Адміністрація цих закладів повинна була швидко реагувати на зміну обставин та за необхідності евакуювати дітей на безпечні території, розробити чіткий алгоритм дій з врахуванням особливих потреб дітей. Розмаїття сценаріїв евакуації свідчить про усвідомлення як адміністрацією закладів, так і усіма учасниками цього процесу важливості покладених на них функцій та спроможність налагодити ефективну співпрацю у критичний момент, готовність діяти нестандартно. Саме

тому у переважній більшості випадків евакуація дитячих інституційних закладів була успішною.

Поряд з цим, в умовах воєнного стану, реалізувати виконання покладених на державу функцій щодо забезпечення захисту прав дитини вкрай важко. В закладах, що на сьогодні функціонують, утворився ланцюг з проблем, пов'язаних із забезпечення належного догляду та виховання дітей, а саме: проблеми з наявністю комфортних умов проживання дітей, недостатнє врахування потреб дітей з інвалідністю, надмірне навантаження та вигорання персоналу, який залишився на робочих місцях.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Діти і війна в Україні: про становище дітей із сімейних форм виховання та інституційних закладів. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/26731/file/UNICEF_CiAC-monitoring%20report.pdf (дата звернення: 24.05.2023).

2. Лотоцька Н. На Херсонщині 58 дітей-сиріт переховуються понад місяць у підвалі місцевої церкви – Денісова. URL: https://lb.ua/society/2022/04/25/514682_hersonshchini_58_diteysirit.html (дата звернення: 24.05.2023).

3. Магрібі Л. Чорнобильські сироти вирости, але війна загрожує новому поколінню дітей без батьків. URL: <http://surl.li/hlqkn> (дата звернення: 24.05.2023).

4. Карманська Ю. Грузинський екстопчиновник знайшов \$200 000 на евакуацію дітей-сиріт із Харківщини. Як він шукає кошти на їхній розвиток та навіщо йому зустріч із Мілою Куніс. URL: <http://surl.li/hlqkz> (дата звернення: 24.05.2023).

5. Котляр А. Дар'я Герасимчук: Діти не мають жити в закладах, кожна дитина повинна мати родину. URL: <https://zn.ua/ukr/SOCIUM/darja-herasimchuk-diti-ne-majut-zhiti-v-zakladakh-kozhna-ditina-povinna-mati-rodinu.html> (дата звернення: 24.05.2023).

6. Солоїд М. Випробування війною: як живуть в евакуації діти з київських інтернатів. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/66185/> (дата звернення: 24.05.2023).

REFERENCES:

1. UNICEF (2022) Dity i vijna v Ukrajinі: pro stanovishhe ditej iz simejnykh form vykhovannja ta instytucijnykh zakladiv [Children and the war in Ukraine: about the situation of children from family forms of upbringing and institutions]. Available at: https://www.unicef.org/ukraine/media/26731/file/UNICEF_CiAC-monitoring%20report.pdf (accessed May 24, 2023).

2. Lotocjka N. (2022) Na Khersonshhyni 58 ditej-syrit perekhovujutsja ponad misjacj u pidvali miscevoji cerkvy – Denisova [In the Kherson region, 58 orphans have been hiding for over a month in the basement of the local church – Denisova]. Available at: https://lb.ua/society/2022/04/25/514682_hersonshchini_58_diteysirit.html (accessed May 24, 2023).

3. Maghribi L. (2022) Chornobyljsjki syroty vyrosly, ale vijna zagrozhuje novomu pokolinnju ditej bez batjkiv [Chernobyl orphans have grown up, but the war threatens a new generation of fatherless child]. Available at: <http://surl.li/hlqkn> (accessed May 24, 2023).

4. Karmansjka Ju. (2022) Ghruzyns'kyj ekstopchynovnyk znajshov \$200 000 na evakuaciju ditej-syrit iz Kharkivshhyny. Jak vin shukaje koshty na jikhnij rozvytok ta navishho jomu zustrich iz Miloju Kunis [A Georgian ex-top official found \$200,000 for the evacuation of orphans from Kharkiv region. How he is looking for funds for their development and why he is meeting with Mila Kunis]. Available at: <http://surl.li/hlqkz> (accessed May 24, 2023).

5. Kotlyar A. (2022) Dar'ya Herasymchuk: Dity ne mayut' zhyty v zakladakh, kozhna dytna povynna maty rodynu [Darya Gerasimchuk: Children should not live in institutions, every child should have a family]. Available at: <https://zn.ua/ukr/SOCIUM/darja-herasimchuk-diti-ne-majut-zhiti-v-zakladakh-kozhna-ditina-povinna-mati-rodinu.html> (accessed May 24, 2023).

6. Soloid M. (2022) Vyprovuvannya viynoju: yak zhyvut' v evakuatsiyi dity z kyiv's'kykh internativ [Trial by war: how children from Kyiv boarding schools live in evacuation] Available at: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/66185/> (accessed May 24, 2023).